

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۳۸۵ / ۳ / ۲۱

۷۸ ۷۷ ۳

کتابخانه اطلاعیه‌ها و آثار علمی پایه
کتابخانه مرکزی

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق

عنوان:

مشروعیت باروری پزشکی و آثار مترتب بر آن در فقه و حقوق

استاد راهنما:

۱۳۸۵ / ۴ / ۲۱

حضرت آیت آله سید محمد حسن مرعشی شوشتری

استاد مشاور

حجه الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر سید علی اصغر موسوی رکنی

نگارنده:

سیده لیلا موسوی

تابستان ۱۳۸۴

۷۸۷۷۳

تقدیم به :

حضرت دوست که هر چه دارم از اوست و به ساحت مقدس حضرت ولی عصر امام زمان (عج اله

تعالی فرجه)

با تقدیم به پدر بزرگ ارجمندم که بهترین مشوق من در تمام مراحل تحصیل بوده و در سیر تهیه و

تدوین این رساله مرا یاری نمودند .

همچنین پدر و مادر مهربانم که همواره دعای خیرشان بدرقه راه و پشتوانه من بوده است و به همسر

عزیزم که در این مرحله از تحصیل زحمات بسیاری را تقبل کردند .

سپاسگذاری

سپاس خداوندی را سزا است که همه گویندگان از رسیدن به کنه مدحش عاجز و تمام حسابگران از شمارش نعمتهای او درمانده می باشند و کوشش کنندگان به همه جدیت حق او را ادا نتوانند. آنچنان خداوندی که همتهای بلند او را درک نکنند. خدایی که دیده های بینندگان از دیدنش ناتوانند و انیشه های وصف کنندگان از عهده وصفش برنیایند. چنانکه حضرت سید المرسلین صلی اله علیه و آله فرمود: لا احصى ثناءً علیک ، انت کما اثنیت علی تمسک

« نهج البلاغه - صحیفه سجادیه »

بعد از تزئین کلام به حمد و سپاس الهی به زبان مبارک ائمه هدی حضرت سید الموحدین امیرالمؤمنین و سید الساجدین حضرت زین العابدین ، لازم است تا بدینوسیله از زحمات تمامی عزیزانی که مرا در مسیر علم و دانش یاری داده اند تشکر و قدردانی به عمل آورم ، بالاخص از استاد ارجمند حضرت آیت اله سید محمد حسن مرعشی که در تدوین این رساله راهنماییهای لازم را به بنده مبذول داشته اند و هم چنین جناب حجه الاسلام و المسلمین دکتر سید علی اصغر موسوی رکنی که در امر مشاوره قبول زحمت فرمودند .

چکیده پایان نامه:

این نوشتار در رابطه با تلقیح مصنوعی و آثار حقوقی مترتب بر آن :

شامل ۶ فصل است که در فصل اول به کلیات مسئله اعم از تعریف ، تاریخچه، اقسام و

تاسیس اصل کلی در رابطه با تلقیح مصنوعی پرداخته شده است .

از فصل دوم تا فصل ششم هر فصل شامل دو بخش کلی است که در بخش اول هر فصل

مشروعیت هر یک از اقسام تلقیح مصنوعی بحث شده و در بخش دوم آثار حقوقی

مترتب بر این اقسام اعم از آثار مالی و آثار غیر مالی مورد بررسی قرار گرفته است.

تلقیح مصنوعی راهی برای تولید مثل از طریق غیر طبیعی که در آن از روش های مختلفی

استفاده می شود. به طور خلاصه نطفه ای که از آن، طفل بوجود می آید: یا از ترکیب

اسپرم و تخمک زن و شوهر شرعی و قانونی و یا مرکب از اسپرم و تخمک زن و مردی

است که نسبت به هم بیگانه هستند. به طور کلی اگر طفل حاصل از تلقیح مصنوعی به

روش اول بوجود آمده باشد به اتفاق اکثر علما و حقوق دانان چنین فرزندی مشروع و

تمام آثار حقوقی مترتب بر فرزندان طبیعی بر او هم بار می گردد؛ اعم از اینکه طفل در

رحم زوجه رشد نماید یا در رحم زن دیگر و یا حتی در دستگاه مصنوعی .

اما اگر نطفه طفل از اسپرم و تخمک زن و مرد بیگانه باشد بنا به نظر اکثر علما و فقها این

عمل حرام است ولی بنا به نظر مشهور آثار نسب بر طفل بار می شود. زیرا چنین عملی

تحت عنوان زنا قرار نمی گیرد ، تا آثار نسب از او سلب شود.

کلید واژه: تلقیح مصنوعی - نطفه (اسپرم و تخمک) رحم اجاره ای - کودک آزمایشگاهی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۴	فصل اول : کلیات
۵	بخش ۱-۱ تعریف
۵	۱-۱-۱ تلقیح مصنوعی
۶	۱-۱-۲ تعریف نازایی
۶	۱-۱-۳ علل نازایی
۷	۱-۲ تاریخچه
۹	۱-۳ اقسام تلقیح مصنوعی
۱۲	۱-۴ مشروعیت انواع تلقیح مصنوعی
۱۸	۱-۵ اقسام تلقیح در علم پزشکی
۲۶	۱-۶ تاسیس اصل
۳۳	فصل دوم : تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
۳۵	بخش ۲-۱ جواز یا حرمت
۳۵	۲-۱-۱ جواز
۳۵	۲-۱-۲ حرمت
۳۸	۲-۱-۳ نظر برگزیده
۴۱	بخش ۲-۲ آثار حقوقی

۴۱	۲-۲-۱ نسب
۴۱	الف- نسب از نظر لغوی
۴۱	ب- نسب در اصطلاح حقوقی
۴۲	ج- ماهیت حقوقی نسب
۴۳	د- ماهیت عرفی نسب
۴۴	۱- پیدایش نسب
۴۴	الف- از نظر فقهی
۴۵	ب- از نظر حقوقی
۴۵	ج- استناد به آیات و روایات (نطفه ملاک نسب است)
۵۱	د- استناد به آیات و روایات (نطفه ملاک نسب نیست)
۵۴	۲- راه اثبات نسب
۵۴	قاعده فراش
۵۵	۱- در فقه امامیه
۵۷	۲- در حقوق فرانسه
۵۸	بخش ۲-۲ آثار حقوقی
۵۸	۲-۲-۱ آثار غیر مالی
۵۸	۱-۱-۲-۲-۱-۱ نسب
۶۱	۲-۲-۱-۲ ولایت
۶۲	۳-۲-۱-۲ حضانت
۶۳	۴-۲-۱-۲ تربیت

۶۵	۵-۱-۲-۲ نکاح
۶۶	۶-۱-۲-۲ حق قصاص
۶۶	۲-۲-۲ آثار مالی
۶۶	۱-۲-۲-۲ توارث
۶۸	۲-۲-۲-۲ نفقه
۶۹	۳-۲-۲-۲ سایر روابط مالی
۷۱	فصل سوم: تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۷۱	بخش ۱-۳ جواز یا حرمت
۷۷	الف- حرمت
۸۱	ادله :
۸۱	۱- استناد به آیات
۹۹	۲- استناد به روایات
۱۱۱	۳- اصالت الاحتیاط
۱۱۲	۴- حرمت تلقیح مصنوعی به لحاظ مسائل اخلاقی اجتماعی
۱۱۵	ب- جواز
۱۱۹	نظر برگزیده
۱۱۹	بخش ۲-۳ آثار حقوقی تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۱۱۹	۱-۲-۳ آثار غیر مالی
۱۱۹	۱-۱-۲-۳ نسب
۱۳۶	۲-۱-۳ ولایت

۱۳۸	۳-۲-۱-۳ حضانت
۱۳۸	۳-۲-۱-۴ تربیت
۱۴۱	۳-۲-۱-۵ نکاح
۱۴۶	۳-۲-۱-۶ قصاص
۱۴۹	۳-۲-۲ آثار مالی
۱۴۹	۳-۲-۲-۱ ارث
۱۵۰	۳-۲-۲-۲ نفقه
۱۵۸	۳-۲-۲-۳ سایر روابط مالی
۱۵۹	بخش ۳-۳ فروعاًت مسئله
۱۵۹	فرع یک مشتبه شدن نطفه ها قبل از تزریق
۱۶۰	فرع دو علم مرد نسبت به مسئله
۱۶۱	فرع سه نکاح با اقارب نسبی
۱۶۲	فرع چهار آیا تلقیح زن شوهر دار با اسپرم بیگانه موجب حرمت ابدی می شود.
۱۶۳	فرع پنج آیا تلقیح مصنوعی با خواندن صیغه عقد می تواند محل باشد .
۱۶۳	فرع شش حکم مهر در صورت تلقیح
۱۶۴	فرع هفت حکم عده در صورت تلقیح
۱۶۴	فرع هشت تمکین نسبت به لقاح مصنوعی
۱۶۵	فرع نه حکم محرمیت نسبت به دختر زن ملحقه
۱۶۷	فرع ده حکم طلاق بعد از تلقیح مصنوعی
۱۶۷	فرع یازده جایگزینی عمل تلقیح در موادی که قانونگذار نزدیکی را شرط دانسته

بخش ۴-۳ جنبه کیفری تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه ۱۶۹

فصل چهارم: رحم اجاره‌ای ۱۶۹

بخش ۱-۴ جواز یا حرمت ۱۷۴

ادله قائلین به حرمت ۱۷۵

ادله قائلین به جواز ۱۷۷

نظر برگزیده ۱۸۰

بخش ۲-۴ آثار حقوقی رحم اجاره‌ای ۱۸۱

۱-۲-۴ آثار غیر مالی ۱۸۱

۱-۱-۲-۴ نسب ۱۸۱

۲-۱-۲-۴ ولایت ۱۸۷

۳-۱-۲-۴ حضانت ۱۸۸

۴-۱-۲-۴ تربیت ۱۸۸

۵-۱-۲-۴ نکاح ۱۸۸

۶-۱-۲-۴ حق قصاص ۲۰۲

۲-۲-۴ آثار مالی ۲۰۳

۱-۲-۲-۴ توارث ۲۰۳

۲-۲-۲-۴ نفقه ۲۰۴

۳-۲-۲-۴ سایر روابط مالی ۲۰۶

فصل پنجم: کودک آزمایشگاهی ۲۱۲

بخش ۱-۵ جواز یا حرمت ۲۱۲

۲۱۲

بخش ۲-۵ آثار حقوقی

۲۱۷

فصل ششم: فروعاً مسائله

۲۱۷

فرع یک آیا اماره فراش در مورد کودک آزمایشگاهی جاریست؟

۲۱۸

فرع دو آیا احکام حمل در مورد کودک آزمایشگاهی جاری می شود؟

۲۱۹

فرع سه آیا کودک آزمایشگاهی قبل از تولد حق ارث دارد؟

۲۲۰

فرع چهار آیا وصیت برای کودک آزمایشگاهی صحیح است؟

۲۲۰

فرع پنج آیا از بین بردن کودک آزمایشگاهی مصداق سقط جنین است؟

۲۲۲

نتیجه گیری و پیشنهاد

۲۲۴

فهرست منابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه :

یکی از زیباترین و شگفت انگیزترین غرایزی که حضرت حق در نهاد آدمی بنا گذارده غریزه فرزند خواهی و میل به تداوم نسل است. لذا است که بر مبنای این سیستم غریزی طبیعت انسان به گونه ای خلق شده که قادر به تولید مثل باشد. به این صورت که از ترکیب اسپرم جنس مذکر با تخمک جنس مؤنث نطفه تشکیل شده **یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکرو انثی^۱** و در رحم زن تکثیر می شود و مراحل مختلف رشد را سپری می کند **الم نخلقکم من ماء مهین فجعلناه فی قرار مکین^۲** و به صورت انسان قدم به عرصه گیتی می گذارد. (**انا خلقنا الانسان من نطفه امشاج نبثلیه فجعلناه سمیماً بصیراً^۳**).

و بسیار طبیعی است موجودی که از شیره جسم و جان این دو به وجود می آید و نشو و نما می کند بر مودت و صفا و صمیمیت و سکون و آرامش آنها می افزاید .

ومن آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها و جعل بینکم مودة و رحمة ان فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون^۴ .

لکن همیشه طبیعت کار خود را درست انجام نمی دهد و زنان و مردانی هستند که به علت نقص در قسمتی از دستگاه تولید مثلشان صاحب فرزند نمی شوند، و چه بسا که زندگی زناشویی و اجتماعی آنها فقط به همین خاطر که نمی توانند از خود نسلی به جای بگذارند به مخاطره می افتد .

۱. سوره حجرات آیه ۱۳

۲. سوره موسات آیه ۲۰ و ۲۱

۳. سوره دهر آیه ۲

۴. سوره روم آیه ۲۱

برخی از مردان هستند که یا فاقد اسپرم اند یا اسپرم آنها توان یا خاصیت ترکیب با تخمک زن را ندارد و یا زانی وجود دارند که یا تخمک ندارند یا قابلیت و توان پذیرش اسپرم را ندارد و یا رحم آنها توانایی نگهداری و پرورش جنین را ندارد یا اصلاً رحم ندارند و در عین حال علاقمند هستند بچه ای را که به نحوی منتسب به خودشان باشند داشته باشند. این وضع از دیر زمان وجود داشته و انسان برای یافتن راه حل این مشکل به راههای زیادی دست زده است و به وسایل و روشهای مختلفی متوسل شده است. قرآن کریم خود از سویی به وضع استثنایی بعضی از زنان و مردان عقیم اشاره کرده و از سوی دیگر درخواست و التماس برخی نازایان را منعکس نموده، و بارور و باردار کردن آنها را به قدرت خداوند بیان نموده است. در سوره شوری آیات ۴۹ و ۵۰ می فرماید « **لله ملك السموات و الارض یخلق ما یشاء یهب لمن یشاء اناتا و یهب لمن یشاء الذکور او یزوجهم ذکراً و اناتاً و یجعل من یشاء عقیماً انه علیم قدیر** » .

امروزه با پیشرفت علم مخصوصاً در زمینه های پزشکی و با بررسی دقیق علل و عوامل نازایی دانشمندان موفق شدند تا از طریق مصنوعی (غیر طبیعی) مشکل نازایی را تا اندازه زیادی حل کنند از جمله روشهای باروری که امروزه به کار می رود باروری از طریق لقاح مصنوعی است که انواع مختلفی دارد. اما مسئله مورد بحث در علم حقوق این است که آیا فرزندی که از این روش بوجود می آید مشروعیت قانونی دارد یا خیر؟ و بعد از پاسخ به این مطلب این مسأله پیش می آید که در فرض جواز یا حرمت هر یک از این روش ها از لحاظ حقوقی چه آثاری بر آن مترتب می گردد؟ به بیان دیگر طفلی که از راه لقاح مصنوعی بوجود می آید در جامعه از چه حقوقی برخوردار است؟ آیا همان آثار و احکامی که بر کودکان طبیعی حکم می کنند چنین طفلی را نیز دربرمی گیرند؟ یا خیر!

با توجه به اینکه چنین روشهایی از قدمت زیادی برخوردار نیستند و مسائل جدیدی در علم پزشکی می باشند بالطبع چنین مباحثی در علم حقوق کم سابقه می باشند و در قوانین مدون جهان کمتر قانون صریحی در این رابطه به چشم می خورد .

اما به لحاظ اینکه این پیشرفتها در کشور ما ایران نیز بکار گرفته شده اند بر حقوقدانان و فقهای مسلمان و شیعه است که حکم صریح خود را در این رابطه بیان نموده و مطالعات لازم و تحقیقات خود را در این زمینه گسترش دهند .

در طی چند سال اخیر نیز کارهای علمی متعددی در رابطه با لقاح مصنوعی انجام گرفته و مراجع و علما نظرات فقهی خود را در قالب استفتاء بیان نموده و حقوقدانان مقالات مختلفی در این زمینه نگاشته اند اما با توجه به ابعاد وسیع بحث شاید بتوان گفت هنوز تحقیق جامع و مانعی در این راستا به عمل نیامده است. و علم حقوق به عنوان دانشی که باید روابط انسانی بین افراد جامعه را تنظیم نماید موظف است با تمسک به قواعد و اصول کلی که در اختیار دارد به مسائلی که در این زمینه ممکن است مطرح شود پاسخ دهد و تکالیف حقوقی افرادی را که با این مسأله مرتبط هستند و یا مرتبط می شوند روشن نماید .

در حقوق ایران که برگرفته از حقوق متعالی و مترقی اسلام و فقه جعفری است باید بر طبق همان مبانی و اصول شرعی (هر چند که در منابع اولیه فقهی بطور صریح به چنین مسأله ای اشاره نشده است) مسأله را حل نمود. تا به چیزی بر خلاف شرع و احکام الهی عمل نشود .

فصل اول :

کلیات

بخش ۱-۱: تعریف، تلقیح مصنوعی

تلقیح ثلاثی مزید از باب تفعیل است و ثلاثی مجرد آن لَقَح است و لَقَح به معنای آبستن کردن و لَقَح به معنای آبستن شدن جنس مؤنث می باشد.^۱

مصنوعی در لغت به معنای ساختگی و در برابر امر طبیعی است.^۲

بنابراین می توان تلقیح مصنوعی را عبارت از داخل کردن منی مرد به وسیله آلات پزشکی و یا هر وسیله دیگر عینی از مقاربت در رحم زن دانست.

طفل حاصل از عمل تلقیح مصنوعی را طفل حاصل از لقاح مصنوعی می نامند.

لقاح در لغت به معنای آبستن شدن و بارور شدن جنس مؤنث است و تلقیح به معنای بارور کردن جنس مؤنث می باشد.

با توجه به مطالبی که عنوان شد تلقیح مصنوعی در اصطلاح حقوقی چندان از معنای لغوی آن دور نگردیده است و در اصطلاح حقوقی لقاح مصنوعی عبارت از بارور شدن و یا آبستن شدن حیوان یا انسان و حتی گیاهان با وسایل مصنوعی است.

و تلقیح مصنوعی نیز عبارت از بارور کردن جنس مؤنث اعم از حیوان یا انسان از راه وارد کردن اسپرماتوزوئید در رحم حیوان یا انسان ماده است با وسایل مصنوعی بدون اینکه عمل مقاربت صورت گیرد.

استعمال کلمه لَقَح نه تنها در مورد حیوان و انسان و گیاه استعمال می شود بلکه در مورد ابر نیز استعمال دارد.

^۱ دکتر محمد هاشم صمدی اهری - نسبت ناشی از لقاح مصنوعی در حقوق ایران و اسلام - انتشارات گنج دانش -

^۲ سید علی علوی قزوینی - همان روش های نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقر و حقوق

در زمینه گیاهان و حیوانات نیز در بین اهل لغت لقاح و تلقیح به همین منظور به کار رفته است .
در دیدگاه پزشکی نیز تلقیح مصنوعی مصطلح است و برای بیان تولید مثل با ابزار پزشکی از آن نام برده می شود.^۱

۲-۱-۱- تعریف نازایی

بعد از تعریف لغوی و اصطلاح لقاح مصنوعی لازم است تا در زمینه نازایی و علل آن به طور اختصار توضیح دهیم .

نازایی یا عقیم بودن به طور مطلق عبارت از عدم توانایی بارور کردن یا بارور شدن است و معمولاً وقتی عدم توانایی باروری یا نازایی مطرح می شود که حداقل زن و مردی در کانون زوجیت با داشتن مراوده جنسی به قدر کافی بدون استفاده از وسایل پیشگیری حاملگی صورت نگیرد و صاحب فرزند نشوند. برابر آمار منتشر از سازمان جهانی بهداشت (WHO) در حدود ۶۰ تا ۸۰ میلیون زوج نازا و عقیم در دنیا وجود دارد.^۲

و از این عده یک و نیم میلیون نفر در ایران به سر می برند.^۳

۳-۱-۱- علل نازایی

برای پی بردن به علل نازایی باید زوجین به طور دقیق مورد بررسی قرار گیرند .

علل نازایی به طور عمده به دو فاکتور زنانه و مردانه تقسیم می شود .

از علل مهم نازایی در زنان، اختلال در تخمک گذاری، ضایعه لوله رحم و اندومترئوز است و علل مهم مردانه، اختلال در عملکرد، تعداد و شکل اسپرم است.^۴

^۱ دکتر محمد هاشم صمدی اهری- نسب ناشی از لقاح مصنوعی در حقوق ایران و اسلام- انتشارات گنج دانش-
ص ۱۴

^۲ همان ص ۱۴

^۳ دکتر آخوندی- دکتر صادقی- روش های نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق- ص ۱۸

^۴ دکتر معرفت غفاری - روش های تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق ص ۷

بخش ۲-۱: تاریخچه

مسئله تلقیح ابتدا در حیوانات اهلی و به منظور اصلاح نژاد یا تکثیر نسل به کار می رفت. در آغاز، این کار را یکی از دانشمندان آلمانی به نام Lubwigjacobi در سال ۱۷۶۵ روی ماهیها انجام داد. چند سال بعد یک دانشمند و کشیش ایتالیایی به نام پرفسور Spalanzoni تلقیح را روی سگها آزمایش کرد و نتیجه مثبت گرفت و بالاخره در اواخر قرن نوزدهم یکی از دانشمندان روسی به نام Elielva تلقیح مصنوعی در حیوانات چهارپا را عملی ساخت که این روش فعلاً مورد استفاده قرار می گیرد .

به دنبال موفقیت این آزمایشات در حیوانات ، دامنه تلقیح مصنوعی به انسانها نیز سرایت نمود و این آزمایشها در مورد انسان، در کشورهای مختلف از قبیل فرانسه، انگلستان به اجرا درآمد. چنانکه یک پزشک انگلیسی به نام جان هانتز در سال ۱۷۹۹ گزارشی در این زمینه به دولت انگلستان داد و در فرانسه ده مورد تلقیح مصنوعی در زنان انجام گرفت که قدیمی ترین آنها را مربوط به سال ۱۸۳۸ دانسته اند. ده سال بعد یکی از دانشمندان فرانسوی به نام Cerard گزارش داد که از ۷۲ زن که تلقیح مصنوعی شده اند ۴۱ نفر آنها از این طریق باردار گردیده اند و تقریباً از سال ۱۹۱۴ موضوع تلقیح مصنوعی کاملاً توجه پزشکان و علما را به خود معطوف داشت در سال ۱۹۱۴ دکتر جانسون پزشک انگلیسی مقیم مصر شنیده بود که در میان بدویان، طریقه ای برای معالجه زنان عقیم وجود دارد که گاه منجر به آبستن شدن زنها و گاهی منتهی به فوت آنان می گردد، شیوه کار چنین بود که زنان به وی به قطعه ای از پشم افسون می خواندند و بعد آن را به زنان نازا می دادند تا به رحم خود بمالند و معتقد بودند که زن یا حامله می شود یا می میرد. این پزشک پس

از تحقیقات بیشتری دریافت که زنان بدوی پشم را به نطفه مردان آغشته و سپس آنرا به زن عقیم می دهند تا استعمال نماید که علاوه بر نطفه مقدار زیادی از میکروبهای مضر موجود در پشم وارد رحم زن می شود و اگر زن بنیه قوی داشت در مقابل میکروبها مقاومت می کرد و الا از پای در می آمد و تلف می شد. دکتر جانسون پس از جنگ جهانی اول به انگلستان مراجعت کرد و درصدد برآمد به وسیله تلقیح مصنوعی که قبلاً آزمایش شده بود و بدویان و صحرائشینان نیز بعنوان ورد و جادو از آن استفاده می کردند، هزاران زن را که آرزوی مادر شدن داشتند بارور کند.

او بوسیله لوله آزمایش اسپرم مرد را به رحم زن منتقل می کرد و گاهی به علت بی ثمر بودن اسپرم شوهر از اسپرم بیگانه استفاده می نمود^۱.

رواج تلقیح مصنوعی در مجلس عوام انگلستان مطرح و وزیر بهداشتی وقت استیضاح و دولت تخطئه گردید که چرا اطفال متولد شده از طریق تلقیح مصنوعی را مانند سایر اطفال شرعی و قانونی به ثبت می رسانند^۲.

با وجود اعترافات مذکور از تلقیح مصنوعی جلوگیری نشد و امروزه در انگلستان اطفال ناشی از تلقیح مصنوعی به طور چشم گیر مشاهده می گردند. در بعضی از ممالک جهان موضوع تلقیح مصنوعی موجب اعتراض شدید مردم به دولت گردید و در پاره ای از این کشورها تلاش بر این بود که از اشاعه این رویه غیر طبیعی جلوگیری به عمل آید در کشور ایتالیا و در شهر واتیکان پاپ رهبر کاتولیک های جهان تلقیح مصنوعی را تحریم کرد ولی بعضی از کشورهای اروپایی و امریکایی تلقیح مصنوعی را مباح دانسته اند. به طوری که امروزه نیز در ممالک متحده امریکایی با

^۱ مجله صبا - دوره پنجم - ش ۸

^۲ روشهای نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق - سید علی علوی - ص ۱۸۲ - به نقل از مجله خواندنیها ش

۲۷ ص ۷، ۸ اردیبهشت ۱۳۲۶ ش ۲۷۶

وجود مخالفت های فراوان تلقیح مصنوعی رواج دارد و پزشکان فرانسه در صورت توافق زن و شوهر اقدام به تلقیح مصنوعی می نمایند .

در حقوق اسلام تلقیح مصنوعی به ترتیبی که امروز از جهت علمی و عملی مطرح است سابقه ندارند بنابراین مثلاً تلقیح مصنوعی را در اصول و ضوابط اسلامی و در اخبار و احادیث صدر اسلام نمی توان یافت و مستندی در تأیید یا رد آن ارائه کرد.^۱

بخش ۳-۱: اقسام تلقیح مصنوعی

در رابطه با تلقیح مصنوعی اقسام مختلفی ذکر شده است هم از دیدگاه پزشکی و هم از نظر فقهی و حقوقی. اما با توجه به اینکه فقها و حقوقدانان تقسیماتی را که ارائه کرده اند؛ به لحاظ حصر عقلی است. برخی از این اقسام تحقق خارجی ندارند هر چند ممکن است در آینده این فروض هم محقق شوند. لکن بحث اصلی ما در این رساله منحصر به فروضی است که به لحاظ پزشکی عملی شده اند .

بنابراین در یک تقسیم کلی باید گفت: تلقیح مصنوعی به سه گونه اصلی قابل فرض است .

- ۱- لقاح منی و تخمک در داخل مهبل و بستن نطفه با ابزار جدید .
- ۲- لقاح منی و تخمک در بیرون و سپس انتقال نطفه بارور شده به وسیله ابزار جدید به درون مهبل.
- ۳- بستن نطفه و طی مراحل رشد در بیرون از مهبل.

نوع اول:

اما نوع اول چند صورت دارد:

الف) یا صاحب منی شناخته شده است:

ب) یا صاحب منی شناخته شده نیست. (مثلاً از بانک منی یا تخمک استفاده شده)

^۱ دکتر محمد هاشم صمدی اهری- نسبت ناشی از لقاح مصنوعی- ص ۱۹- نشر، گنج دانش